

Sigita Astikienė – Vytauto Didžiojo universiteto etnologijos doktorantė

Moksliniai interesai: profesinės bendruomenės, kultūros darbuotojai, miesto antropologija, tradicijos ir šventės, gyvenimo istorijos

El. paštas: sigita.astikiene@gmail.com

Sigita Astikienė – ethnology PhD student, Vytautas Magnus University

Research interests: professional communities, cultural workers, urban anthropology, traditions and events, life narratives

E-mail: sigita.astikiene@gmail.com

Sigita Astikienė

Vytauto Didžiojo universitetas

„ŠITIEK METŲ GYVENTA, SUGYVENTA...“: VIETA IR JOS ŽMONĖS KULTŪROS DARBUOTOJŲ BENDRUOMENĖSE

Anotacija

Straipsnyje siekiama pristatyti, kaip kultūros darbuotojai konstruoja vietą tiek per bendrus istorinius bendruomenės gyvenimo momentus, tiek per individualias patirtis. Tyrime taikyti pokalbio, anketinės apklausos, pusiau struktūruoto ir išsamiojo interviu, stebėjimo dalyvaujant metodai. Atliktas tyrimas atskleidė, kad *namų* jausmas labiausiai atsiskleidžia per kiekvieno pateikėjo individualias patirtis, susijusias su santykiiais kolektyve. Vieniėjami vietos istorijos, žmonių, išgyvenimų, kultūrinių ypatybių, kultūros darbuotojai nuolat atkuria vietos praeitį per įstaigų šventes, atminimo įamžinimo veiklas, buvusių ir esamų bendruomenės narių ryšių palaikymą. Kultūros įstaigų praeities herojai – svarbios asmenybės, kurios ne tik mena vietos istoriją ir kultūrą, bet ir daro subjektyvią įtaką kultūros darbuotojų profesinei tapatybei bei vidinėms tradicijoms.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: kultūros darbuotojai, vieta, namai, profesinės bendruomenės.

Abstract

The article aims to show how cultural workers construct a place through both general historical moments of community life and through individual experience. This study used the methods of conversation, questionnaire, semi-structured and in-depth interview, and observational participation. The research reveals that the feeling of *home* is best revealed through the individual experience of each respondent in relation to other co-workers. Connected by local history, people, experiences and cultural features, cultural workers constantly recreate the local past through institutional festivities, commemorative activities, and communication between past and present community members. Past heroes of cultural institutions are not only important personalities who remember the local history and culture, but are also those who have a subjective influence on the professional identity and internal traditions of cultural workers.

KEY WORDS: cultural workers, place, home, professional communities.

Įvadas

Antropologiniu požiūriu kiekvienas žmogus skirtingoms vietoms suteikia tam tikras prasmes ir pats įvertina, kiek šios vietos jam yra svarbios. Kaip teigia Vida Savoniakaitė, kiekvienam žmogui vieta yra unikali realybė, kuria jis dalijasi su kitais žmonėmis savo suvokimu ir savitai apibrėžia vietoves. Tačiau vietovės yra susijusios ir su istorine žmonių patirtimi (Savoniakaitė 2007). Vieta tarsi sujungia realų fizinį pasaulį, tam tikras teritorines ir simbolines vietas su žmonių kultūriniais, emociniais ir socialiniais pasauliais (Easthope 2004). Kiekviena vieta ir tos vietos žmonės yra priklausomi vieni nuo kitų, susieti abipusiais ryšiais. Individų atliekamos įvairios socialinės praktikos vienija juos per panašų suvokimą apie supančią aplinką, per bendrus istorinius saitus, tapatybę, socializaciją ir kitus dalykus. Tiek žmonės daro įvairią įtaką vietai, suteikia jai prasmes, tiek pati vieta lemia žmonių suvokimą ir elgesį (Certeau 1984). Vis dėlto postmoderniame pasaulyje, kur pagrindiniai šiuolaikinės kultūros motyvai yra skuba, mobilumas, globališkumas, žmonės nėra linkę prisirišti prie vietų ir kitų žmonių. Kaip teigia mokslininkai, tokioje pesimistinėje (arba postmodernioje) perspektyvoje mobilumas veda į „ne vietų“ pasaulį, kuriame mobilūs žmonės praleidžia didžiąją laiko dalį ir kuriame neturi galios susieti praeitį ir dabartį, išvelgti ateities perspektyvų, patirti emocijų (Nowicka 2007; Heller 1995, 2). Ši problematika skatina atidžiau pažvelgti į tas bendruomenes, kurios yra glaudžiai susijusios su vieta, konstruoja savitą, sąlyginai uždara erdvę, kuria ilgalaikius tradicija paremtus narių tarpusavio ryšius.

Tokios bendruomenės yra šiam tyrimui pasirinktos kultūros įstaigos – bibliotekos, muziejai, kultūros centrai. Kiekviena tokia įstaiga pasižymi savita istorine raida, kultūriniais ir konkrečiai vietai būdingais išskirtinumais, nusistovėjusiomis tradicijomis, savomis istorijomis. Daugelis kultūros įstaigų, ypač bibliotekos ir muziejai, turi sukaupę daug gausios medžiagos apie savo įstaigos istoriją, praeities įvykius, čia dirbusius žmones. Šiandien įvairiai interpretuodami, prisimindami istoriją, kultūros darbuotojai suteikia savo darbo vietai autentiškumo, įprasmina praeitį, o kartu priskiria ir tam tikras reikšmes, kurios aktualios šiandien. O ir patys kultūros darbuotojai tampa svarbia organizacijos istorijos dalimi. Daryti prielaidą, kad darbovietė bibliotekininkams, muziejaininkams, kultūros centrų darbuotojams yra itin svarbi vieta, paskatino jau anksčiau atlikti kultūros darbuotojų tradicijų tyrimai, kurie atskleidė, kad pateikėjus su jų profesija ir darbo vieta, bendradarbiais sieja gana glaudūs ryšiai (Astikienė 2018; 2020). Tyrimo aktualumas gali būti grindžiamas ir praktine nauda, siekiant geriau suprasti profesinių bendruomenių narių požiūrį į savo darbo vietą, kolegas ir įvertinti ryšių tarp vietos bei individų stiprumą kultūros įstaigose.

Straipsnyje, remiantis antropologiniu požiūriu į vietą, siekiama pristatyti, kaip kultūros darbuotojai konstruoja vietą tiek per bendrus istorinius bendruomenės gyvenimo momentus, tiek per individualias patirtis. Tyrimo uždaviniai: pristatyti *vietos* teorines išvalgas; apžvelgti, kaip kultūros darbuotojai savo darbovietę pristato per *namų* sampratą; įvertinti, kaip kultūros darbuotojų bendruomenėse yra atkartojama ir išgyvenama praeitis, koks santykis palaikomas su praeities įvykiais bei žmonėmis.

Taikant lauko tyrimų metodus, medžiaga buvo rinkta 2018–2020 metais. Tyrime taikyti pokalbio, anketinės apklausos, pusiau struktūruoto ir išsamiojo interviu, stebėjimo dalyvaujant metodai. Taip pat buvo rinkta papildoma medžiaga apie kultūros darbuotojus: nuotraukos, įrašai, kultūros įstaigų metraščiai, kronikos, archyviniai dokumentai, publikuoti ir rankraštiniai leidiniai apie kultūros darbuotojus ir kultūros įstaigas, informacija kultūros įstaigų interneto svetainėse. Surinktai informacijai tirti naudota dokumentų turinio ir lauko tyrimų metu gautos medžiagos analizė, pasirinkti istorinis-lyginamasis, aprašomasis ir interpretacinis metodai. Tyrimo metu buvo apklausta 190 kultūros darbuotojų: kalbėtasi su 120 pateikėjų ir gauta 70 internetu užpildytų klausimynų. Vyriausiajam pateikėjui – 96, jauniausiam – 24 metai. Tyrimo metu apklausti pateikėjai iš 60 skirtingų Lietuvos bibliotekų, muziejų ir kultūros centrų, iš 35 miestų ir miestelių.

Ieškant pateikėjų buvo stengiamasi pakalbinti ne tik šiandien dirbančius, bet ir vyresniosios kartos žmones, esančius pensijoje, kurie galėtų papasakoti apie sovietinio laikotarpio kultūros darbuotojų gyvenimą. Renkant medžiagą taikytas „sniego gniūžtės“ metodas, kai šiandien dirbantys kultūros darbuotojai rekomenduodavo savo buvusius ir esamus kolegas. Pas kai kuriuos pateikėjus buvo grįžtama dar kartą, siekiant patikslinti papildomas detales, gauti vaizdinės medžiagos. Vertėtų pažymėti, kad, žvelgiant į pateikėjų santykį su vieta, labiau remtasi ilgamečių kultūros darbuotojų pasakojimais, nes didžioji jų dalis išreiškė itin jautrų ir sentimentalų gerąją prasme požiūrį į savo darbovietę bei kolegas.

Vietos ir namų sąvokų teorinės išvalgos

Sociologas Thomas F. Gierynas siūlo remtis trimis požymiais, kuriais gali būti apibrėžiama vieta: geografinė lokacija, pagal kurią nustatomos vietos ribos ir jos žymos, fiziniu vietos apibrėžtumu, apčiuopiamumu bei vietos tapatybe ir atmintimi, gebėjimu prisitaikyti prie joje veikiančių kultūrinių reiškinių (Gieryn 2000). Bet kuri erdvė, kuri yra natūraliai susiformavęs arba žmogaus sukurtas materialus pasaulis, per individualius, grupinius ar kultūrinius procesus gali tapti vieta (Altman, Low 1992; Creswell 2004), o tokiai vietai įgijus prasmę, prie jos

atsiranda ir didesnis fizinis bei emocinis prisirišimas (Tuan 1977). Geografinė prasme žmogus gali jausti prisirišimą tiek prie vienos, tiek prie daug labai skirtingų vietų, o toks prisirišimas didele dalimi priklauso nuo mobilumo, žmogaus gyvenimo arba buvimo tam tikroje vietoje trukmės, ryšio su vieta, socialinės priklausomybės (Hay 1998). Vietos įgyja jose vykstančių įvykių prasmes, susilieja su individų tikslais, vertybėmis, ketinimais, todėl vieta nėra tik reiškinys, kuris egzistuoja žmonių mintyse, bet plėtojasi ir tampa jose vykstančio gyvenimo ir kasdinių procesų dalimi. Taip vietos tampa ypatingos ir reikšmingos žmonėms, organizacijoms ir ištisoms bendruomenėms. Taigi, vietos apibrėžiamos tiek geografiškai, tiek per socialinį gyvenimą ir yra glaudžiai susijusios su reikšmėmis, kurias asmenys bei grupės suteikia konkrečiai vietai (Williams 1989; Thomas, Cross 2007).

Antropologijoje „vieta“ yra apibrėžiama kaip pažįstama, lokalizuota, istoriška, organiška ir prasminga jos gyventojams. Tai yra erdvė, kurioje kuriamos tapatybės, santykiai ir istorija (Augé 2000). Kaip teigia Hazel Easthope, vietos idėja susieja fizinį pasaulį, tam tikras teritorines ir simbolines vietas su žmonių kultūriniais, emociniais ir socialiniais pasauliais (Easthope 2004). Nors vieta įvardijama kaip fizinis pagrindas, tačiau didele dalimi vietos yra pačių individų interpretuojamos, įvairiai suvokiamos, pajaučiamos ir įsivaizduojamos (Easthope 2009).

Vietos glaudžiai susijusios ir su jose vykusiais istorinių įvykių momentais. Istorinės vietos sukuria tęstinumo su praeitimi jausmą, įkūnija grupės tradicijas (Devine-Wright, Lyons 1997; Hay 1998; Hayden 1997) ir palengvina pritvirtinimą prie vietos (Low 1992). Santykis su vietos istorija būna kuriamas per kolektyvinę atmintį, t. y. tokią atmintį, kuria dalijasi tam tikros grupės, bendruomenės nariai. Įvairūs socialiniai prisiminimai gali būti susiję su įvykiais, kurie įvyko per mūsų gyvenimą arba dar prieš mums gimstant, ir todėl yra priskiriami bendriems šeimoms, etninėms grupėms, valstybės ar kitokiems prisiminimams. Pastaraisiais atvejais tai, ką mes „atsimename“, priklauso ne nuo asmeninės patirties, o nuo žodinių tradicijų, kultūrinių perdavimų arba savo motyvacijos patiekti atrandant praeitį (Pennebaker, Banasik 1997). Paprastai įvykiams, kurie atsitiko prieš grupę įsikuriant tam tikroje vietoje, priskiriama mažesnė reikšmė ir jie rečiau prisimenami nei įvykiai, kurie yra grupės praeities dalis (Altman, Low 1992). Kaip teigia antropologas Marcas Augé, istoriškumas antropologijoje, šiek tiek kitaip negu istorijoje, reiškia ne istorijos rašymą ir jos užkonservavimą, o nuolatinį jos atkūrimą, išgyvenimą, aktualizavimą. Kiekviena vieta turi savo pradžios mitą, kuris bendruomenėje nuolat perduodamas, atkartojamas, juo paaiškinamas bendruomenės atsiradimas. Siekiant atkartoti ir prisiminti praeitį, svarbiausius jos veikėjus, reikia nuolat atlikti tam tikrus ritualus, kurie turi būti perduodami iš

kartos į kartą. Taip praeitis yra atkuriamą ir nuolat išgyvenama iš naujo, o istorijos įprasminimas suvienija žmones (Augé 1995).

Vis dėlto čia reikėtų paminėti ir fenomenologinį požiūrį į vietą, jis reikalauja nukrypti nuo vietos supratimo kaip tiesiog geografinės aplinkos. Naujausi antropologiniai tyrimai atskleidė, jog vieta yra suformuota, išgyvenama ir santykinė. Būti vietoje tai nereiškia būti apribotam konkrečiomis sienomis, teisinėmis, struktūrinėmis ribomis arba geografiškai apibrėžtais perimetrais. Fenomenologijos filosofai daug dėmesio skiria individualiam patyrimui: visos vietos yra patiriamos individualiai, nes jos yra matomos perleidžiant per kiekvieno individo požiūrį, patirtį ir ketinimus, unikalias aplinkybes (Casey 1993; Relph 1976; Ward 2003).

Kai kurie teoretikai atkreipia dėmesį į tai, kad kultūros detektorizuojasi, nes žmonės juda per savo kultūrinės idėjas, vaizdus ir objektus. Kultūra ir kultūrinė tapatybė yra kuriamos per nuolatinę kaitą ir ryšius, todėl vietos imamos traktuoti kaip procesai. Tokia prielaida padeda išnagrinėti žmonių, susijusių su tam tikromis vietovėmis, patirtis, kai atsižvelgiama į tai, kad toje vietoje susipina net čia tiesiogiai nebuvousių, negyvenusių žmonių patirtys. Kita vertus, kyla klausimas, jeigu vietos tampa neribotos, nyksta ribos, kaip yra su konkrečių vietų unikalumu. Doreen Massey teigia, jog atsakymas susijęs su konkrečiose vietose vyraujančiais socialiniais santykiais. Anot jos, vietai specifiką ir unikalumą suteikia ne kažkokia konkreti ilga vidinė istorija, bet faktas, kad vieta yra kuriama per socialinius santykius ir jų plėtojimą (Massey 1991). Unikalumas atsiranda per pačių žmonių vaizduotę. Žmonės mintyse saugo savo praeities priklausymo vietas. Vietos turi ryškų gebėjimą paskatinti savęs apmąstymus, įkvepia mintis apie tai, kas yra šiuo metu ir kas buvo praeityje (Ward 2003).

Vieta taip pat gali turėti daug įtakos individams ar grupėms kuriant savo pačių tapatybes, išskiriant individus bei grupes iš kitų. Kalbant apie vietos tapatybę kaip priklausomybę, mokslininkai yra ištyrę, kaip žmonės naudojami vietomis, kad susikurtų prisirišimo ar namų jausmą. Toks susitapatinimas su vieta dažnai išgyvenamas kaip *buvimo namuose* jausmas, kur jaučiamasi patogiai, gerai, kur gali jaustis pats savimi (Relph 1976; Rowles 1983; Seamon 1979 pagal Cuba ir Hummon 1993). Kaip teigia Gregas Madisonas, *namai* žmonėms gali egzistuoti daugeliu įvairių būdų, o namų apibrėžimas gali būti skirtingai konstruojamas priklausomai nuo to, kaip tuo metu asmuo juos suvokia (Madison 2006). Anot antropologės Trinhos T. Minh-Ha, *namai* gali būti suprantami kaip reguliarių veiklų šablonai, fizinė erdvė, kurioje ir veikia tam tikra bendruomenė (Minh-Ha 1994).

Žmonės yra linkę sugalvoti ir perkelti *namus*, ypač per prisiminimus, į tas vietas, kur jie buvo anksčiau, tačiau, kur, galimai, jau nebebus. *Namai* gali būti tiek

geografiniai, socialiniai, kultūriniai, tiek patiriami pojūčiais. *Namų* sąvoka yra labai universali ir dažnai paskirų žmonių patiriama skirtingais būdais. Žinoma, šios idėjos jau yra nutolusios nuo ankstesnių etnografinių tyrimų apie vietą, kur pastaroji apibūdinama kaip statiškas darinys. Vaizduotės ir suvokimo subjektyvumas sukuria galimybę žmonėms susikurti prisimenamus arba įsivaizduojamus *namus* (Ward 2003). *Namai* yra itin dviprasmiški, sudėtingi, jie sujungia atminties ir ilgesio idėjas, emocinius ir fizinius, vietinius ir globalius, teigiamus ir neigiamus dalykus (Rapport, Dawson 1998, 8).

Dėl to, kad *namai* tapo tarpine, sunkiai apibrėžiama sfera, galima būtų suabejoti tokios, atrodytų, visa apimančios koncepcijos naudingumu antropologiniams tyrimams. Vis dėlto šiuolaikiniame pasaulyje, kuris pilnas dviprasmiškumo ir nuolatinių išgyvenimų, nedaug žmonių gali atrasti ir atpažinti savąją vietą kaip vienietinę, lokaliai ribotą bei stabilią. Jei antropologų tyrimai suktųsi tik apie vietas kaip statiškus darinius, jie atskleistų tik pusę istorijos – apie *ten ir tada* arba apie *čia ir dabar*. Vietos procesiškumo bei *namų* kaip elastingos erdvės suvokimas leidžia pamatyti, kad metaforinės sąvokos *namai* stiprybė slypi būtent jos dviprasmybėje (Ward 2003). Taigi, aptartos *vietos* ir *namų* teorinės išvalgos leidžia ir apibrėžti empirinių duomenų analizės ribas, ir padeda suprasti, jog kiekviena situacija ir pavienis pateikėjas gali gana skirtingai suvokti šiuos dalykus.

Namų pojūtis per bendradarbių tarpusavio socialinius santykius

Pateikėjai, atsakydami į klausimus apie tai, kiek jų gyvenime yra svarbu jų darbo vieta ir kolegos, kaip apibūdintų savo kolektyvą ir jo narių tarpusavio santykius, buvo linkę darbo vietą palyginti su namais, o kolegas – su šeimos nariais. *Namų* sąvoka pateikėjai nusako ir įvertina savo aplinką, savijautą, santykius su kolegomis, įvairias individualias bei kolektyvines patirtis, susijusias su jų darbo vieta ir vidine įstaigos atmosfera. Šiuo atveju išryškėja organizacijos, vietos ir kasdienių socialinių ryšių svarba, nuolatinis bendravimas tarp kolegų. Kaip pažymi sociologai, organizacijose intensyviai veikia socialiniai tinklai, kuriuos galima apibrėžti kaip tiesioginių ar netiesioginių santykių rinkinį, susijusį su tam tikrais žmonėmis. Susiformavęs stiprus ryšių tinklas, sukūręs tarpusavio pasitikėjimo, neformalumo, bendruomeniškumo, saugumo, pagalbos ir draugystės atmosferą, suteikia galios tinklo nariams ir kuria kolektyviškumą (Bučaitė-Vilkė, Rosinaitė 2010). Bendradarbių susibūrimas vienoje įstaigoje ir tuo pagrįsta bendra veikla suteikia sąlygas formuoti stiprioms lokalioms bendruomenėms ir sudaro prielaidas jose rasti glaudius bendruomenės narių ryšiams tiek su vieta, tiek vieniems su kitais. Tai ypač ryšku tose kultūros įstaigose, kuriose maža darbuotojų

kaita, tie patys žmonės dirba ne vieną dešimtmetį, darbovietėse yra nusistovėjusios ilgametės tradicijos. Pateikėjai savo darbovietę lygino su namais, tėviške, kolegas su giminėmis ar šeima:

Mes labai vieningi buvom. Kaip maža šeima. Ir tos mūsų asmeninės šventės, jos praeidavo muziejuje tada tais laikais, kai niekas nevaržė, susėsdavom tada prie stalo, vaišindavomės, juokaudavom, išdykaudavom, kiek mes ten sugebėjom (VDU ER 2714/24); *Čia tikrai savas kolektyvas, mes kaip seserys, artimai tikrai labai bendraujame* (VDU ER 2714/6); *Yra buvę, ir savo darbuotojų esam keletą palaidoję. Yra tekę, nu kaip pasakyt, ne tai, kad organizuot laidotuves, ta paskutinė organizacija jau ten giminė, bet yra tekę padėt išslaugyti žmogų, kuris jau vienas gyveno ir su onkologine liga, ir tikrai čia merginos atsidavusios pasikeisdamos ėjo. Čia prieš trejus metus turėjom tokį atvejį. Žodžiu, yra tas toks šeimos ar giminės jausmas* (VDU ER 2714/89); *Šitiek metų gyventa, sugyventa, kaip sakyt, kaip šeima* (VDU ER 2714/55); *...man Mickevičiaus biblioteka – aš ją vadinu tėvonija. Tai man yra tarsi gimtieji namai, nors aš prieš tai dar dvilijėjose tokio pobūdžio įstaigose dirbau, bet būtent Mickevičius man yra... Tikrai aš čia ateinu, nors jau čia darbuotojų tų, kuriuos... Tai vat vienintelių tų, kur pirmoji čia sutikot, buvusi mano skyriaus darbuotoja, o toliau jau visai kita karta... Bet vis tiek aš čia jaučiuosi namuose* (VDU ER 2714/25).

Namai pateikėjų apibrėžiami šiek tiek skirtingai. Kaip teigia T. Minh-Ha, kadangi *namai* yra susiję su tam tikra nusistovėjusia reguliaria veikla, erdve, kurioje gyvuoja atskira bendruomenė (Minh-Ha 1994), kultūros darbuotojai ir išryškina tuos pastovius jų bendruomenėje svarbiausius dalykus: šventes, artimą tarpusavio ryšį, pagalbą ir paramą vieni kitiems, ilgą laiką, praleistą kartu su kolegomis. Kiekvienas pateikėjas pabrėžia asmeniškai jam svarbiausius, prasmingiausius dalykus, tačiau visiems pateikėjams – tai *namų* vaizdinys.

Namus pateikėjai linkę apibrėžti per savo kolektyvų tradicijas ir šventes. Priklausomai nuo bibliotekų, muziejų, kultūros centrų dydžio, struktūros, hierarchinių ryšių, nusistovėjusių tradicijų, bendravimo praktikų ir darbuotojų kaitos šiose įstaigose gana ryškus kolegų išitraukimas į asmeninio gyvenimo įvykius: kartu minimos asmeninės, kalendorinės, profesinės šventės. Šventės ir tradicijos kultūros organizacijose šios bendruomenės narių įvardijamos kaip galimybė pabūti kartu su bendradarbiais ne kasdieniuose darbo reikaluose, o neoficialioje aplinkoje, kur galima pabendrauti tarpusavyje, kartu paminėti svarbius įvykius. Kadangi šventės paprastai minimos ir sutinkamos su artimiausiais žmonėmis, kultūros darbuotojai savo kolegas ir priskiria artimųjų ratui.

Kultūros darbuotojai pabrėžė, kad su bendradarbiais yra praleidžiama itin daug laiko. Ne vienas pateikėjas kalbėjo apie tai, kad susiformavę darbuotojų kolektyvai (ypač sovietiniais metais) būdavo pastovūs, kolegos gana retai keis-

davosi, visi buvo susigyvenę. Santykiai būdavo pagrįsti tarpusavio pasitikėjimu, draugiškumu, kolektyviškumu, pagalba vienas kitam. Pasitaikydavo ir įvairiausių sunkumų, darbuotojų, kurie nepritapdavo, tačiau problemos būdavo išsprendžiamos ir didelės įtakos kolektyvo gyvenimui neturėdavo:

Nu, santykiai, tai buvo tas, kad ar gerai, ar blogai, mes gyvendavom kaip šeima. Ir tas, kad, kaip aš sakiau, kai ateidavo į darbą, arba dirbdavo ilgai, jau išvartyt niekas negalėdavo iki... man atrodo, kad viena kolegė dirbo iki aštuoniasdešimt metų, išėjo iš darbo, o jau kas labai nepatikdavo, tai jau iš karto ir išeidavo. Pritampa tas, kas pritampa (VDU ER 2714/9).

Nuolatinis buvimas kartu leidžia vieniems kitus geriau pažinti įvairiose situacijose, susikurti bendrų ritualų, palaikyti nusistovėjusią tvarką. Šis laiko matmuo pateikėjų pasakojimuose yra gana svarbus, nes savo darbo vietą *namais* dažniausiai apibūdina vyresni, ilgamečiai kultūros darbuotojai, kai kurie jų kultūros įstaigoje dirbę visą savo darbinį amžių, taip pat dabar esantys pensijoje. Pasisakymuose jaučiama nostalgija, prisimenama jaunystė, praeitis dažnai vertinama iš šiandienos perspektyvos. Prisiminimais grįždami į savo darbo vietą pateikėjai prisimena buvusius vadovus, kolegas, kartu su jais minėtas šventes, įvairius nutikimus, vienas kito palaikymą įvairių nesėkmių ir netekčių atvejais, sprendžiant iškilusias problemas. Kaip teigia S. Ward, *namai* yra glaudžiai susiję su nostalgijos jausmu, kai žmogus žino, kad gali būti, jog jis nebegrįš į tas vietas, kurios buvo jam svarbios, todėl tokių namų yra ilgimasi, jie iškyla prisiminimuose (Ward 2003).

Istoriškumo raiška per praeities prisiminimą ir išgyvenimą

Kiekviena biblioteka, muziejus ar kultūros centras nuo pat pirmųjų savo veiklos metų pasižymi savita istorija, kuriama skirtingų žmonių, pastatų, įvykių, faktų, kultūrinės ir socialinės vietovės aplinkos. Daugelyje kultūros įstaigų yra sukaupta daug informacijos apie šių organizacijų įkūrimą, pirmuosius darbuotojus, surinkti buvusių ir esamų darbuotojų pasakojimai, prisiminimai, nuotraukos, užfiksuotos kolektyvų tradicijos. Vis dėlto ši medžiaga nėra tik fiksuojama, tačiau ji nuolat prisimenama ir aktualizuojama tiek kasdieniauose darbuose, tiek organizacijų šventinių įvykių metu. Kultūros darbuotojai yra parengę įvairių straipsnių, publikacijų, virtualių parodų, išleidę knygų apie įvairiais laikotarpiais gyvenusius ir dirbusius muziejininkus, bibliotekininkus, kultūros centrų darbuotojus, parodydami ne tik jų profesinį indėlį, bet ir atskleisdami įvairius gyvenimo faktus, nuopelnus, ryšį su kolegomis. Pavyzdžiui, Lietuvos liaudies buities muziejus yra

parengęs ne vieną virtualią parodą, skirtą darbuotojų darbo stažo sukakčių paminėjimui¹.

Dalis asmenybių, kurios prisimenamos ir įvairiais būdais įamžinamos – tai tie darbuotojai, kurie yra palikę tam tikrą indėlį įstaigos, miesto ar visuomenės kultūriniame gyvenime, buvo kultūros įstaigų vadovai arba iniciatyvūs kultūrininkai, daug laiko, jėgų ir pastangų atidavę kultūriniam darbui. Gana dažnai tokie aktyvūs žmonės neapsiriboja tik kultūros darbuotojo darbu, bet yra žymūs ir kitose profesinėse srityse: menininkai, kūrėjai, mokslininkai, todėl natūralu, kad jiems skiriama daugiau dėmesio. Kultūros darbuotojų atminimo puoselėjimo ir sklaidos laiko diapazonas gana platus – šiandien prisimenami ir kultūros įstaigų įkūrėjai, pirmieji darbuotojai, gyvenę ir dirbę dar XX a. pradžioje, ir šių dienų asmenybės. Pavyzdžiui, Elektrėnų savivaldybės viešosios bibliotekos darbuotojai yra parengę virtualią parodą ilgametei bibliotekos vadovei Genovaitei Dapkevičienei „Darbais gyvenimo tikslus matuoju“², bibliotekininkei, pirmajai Panevėžio viešosios bibliotekos vadovei, draudžiamos lietuviškos spaudos platinotojai, visuomenės veikėjai Elžbietai Jodinskaitei skiriama dėmesio bibliotekos istorijoje, jai skirta ir virtuali paroda, parengta straipsnių³ ir kt.

Tačiau daug dėmesio kultūros darbuotojai skiria ir savo kolegoms, kurie ilgus metus tiesiog dirba savo darbą, nebūdami pasižymėję jokiaje kitoje veikloje. Tiek dėl gausiai sukauptos medžiagos, tiek dėl profesinės veiklos pobūdžio tam daug dėmesio skiria bibliotekininkai. Pavyzdžiui, Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos darbuotojai pagal išleistą enciklopedinio pobūdžio leidinį „Kas yra kas Lietuvoje“ yra sudarę darbą „Kas yra kas biblioteko-

¹ 2013 m. parengta virtuali paroda „Keturiasdešimt muziejinio darbo metų“, skirta muziejininkui Vingaudui Baltrušaičiui. Parodoje pateikta muziejininko biografija, nuotraukų iš ekspedicijų, kartu su kolegomis, iš asmeninio gyvenimo. Prieiga internetu: <[Untitled Document \(llbm.lt\)](#)>. 2020 m. LLBM darbuotojai parengė virtualią parodą kolegai dr. Eligijui Juvencijui Morkūnui, mininčiam 50 darbo stažo ir 75 metų sukaktis. Parodoje – muziejininko biografija, bibliografija, pirmųjų darbo metų dokumentai, nuotraukos iš darbinio ir asmeninio gyvenimo, nuorodos į įvairias publikacijas. Prieiga internetu <[Dr. Eligijus Juvencijus Morkūnas. 50 metų Lietuvos liaudies buities muziejuje \(llbm.lt\)](#)>. Minėdami muziejininkės Irenos Saulutės Špakauskienės 90 metų jubiliejų ir 25 metų darbo muziejuje sukaktį, kolegoms taip pat surengė parodą, kurioje sudėtos nuotraukos iš pastarųjų jubiliatės muziejuje praleistų metų. Prieiga internetu <[Untitled Document \(llbm.lt\)](#)>. 2013 m. muziejininkės 85 metų gimtadieniui buvo skirta išsami paroda, iliustruota nuotraukomis, apimančiomis visą sudėtingą muziejininkės ir jos šeimos gyvenimą. Prieiga internetu <[Untitled Document \(llbm.lt\)](#)>.

² „Darbais gyvenimo tikslus matuoju“, Elektrėnų savivaldybės viešoji biblioteka, 2021, prieiga internetu: <[Virtualios parodos | Elektrėnų savivaldybės viešoji biblioteka \(mvb.lt\)](#)>.

³ Astrauskienė 2014 – Genovaitė Astrauskienė. Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos raida. *Žiemgala*, 2014(2), 18–30; Jalianiauskienė, Veličkienė 2021 – Vitalija Jalianiauskienė, Aušra Veličkienė. Į Panevėžį atnešusi žodį ir šviesą. *Sekundė*, kovo 26, 6–7; Elžbieta Jodinskaitė, Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2022, prieiga internetu <[Jodinskaitė, Elžbieta – Panevėžio kraštas virtualiai \(pavb.lt\)](#)>.

je“, kur pateikta trumpa enciklopedinio pobūdžio informacija apie bibliotekos darbuotojus, parengtos jų biogramos, atrinktos nuotraukos. Tai būtų galima sieti su tiesioginiu šių specialistų darbu, tačiau turinį pasirinko jie patys – įamžinti būtent savo kolegų nuopelnus profesinėje srityje (VDU ER 2714/7).

Panašių tradicijų, kuriomis puoselėjamas kultūros darbuotojų atminimas, aptikta ir kitose įstaigose. Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje darbuotojai yra „suiinventorinti“ specialioje knygoje, analogiškai kaip muziejuose inventorinami eksponatai, ir pateikta visa darbuotojo biografija. Šiame muziejuje yra buvusių ir darbuotojų vaikystės nuotraukų parodų (VDU ER 2714/21). Ne vienoje įstaigoje yra renkami darbuotojų prisiminimai, kurie publikuojami arba atskirai, arba kaip viena įstaigos istorijos dalių. Įdomesnis pavyzdys galėtų būti Klaipėdos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto viešojoje bibliotekoje sukurtas filmas, paremtas buvusių darbuotojų prisiminimais (VDU ER 2714/60).

Toks istorijos rinkimas, kaupimas ir sklaida sujungia skirtingas kultūros darbuotojų kartas: praeitis yra tarsi naujai išgyvenama ir perkuriama per skirtingų darbuotojų bei laikmečių patirtis. Kaip teigia B. E. Jensenas, žmonės yra linkę išsiugdyti istorinę savimonę, kas reiškia, kad jie suvokia procesinius ryšius tarp praeities, dabarties ir ateities. Iš to, kaip individai interpretuoja savo praeitį, turi pasekmių tam, kaip jie supranta savo dabartinę situaciją ir ko tikisi iš ateities (Brunninge pagal Jensen 1997). Čia labiausiai matomas abipusis konkrečios vietos ir žmonių ryšys. Kaip teigia S. Ward, dėl naujausių antropologinių teorijų bandymo *vietos* sąvoką formuluoti nuolatinio judėjimo ir srauto kontekste, vietos pasaulis buvo suformuotas kaip procesas bei elastingumas. Lankstus naujausių *vietos* formuluočių pobūdis leidžia suprasti kultūrinės tapatybes kaip konstruojamus, o ne įsišaknijusius į stabilią vietovę kultūrinius pasaulius (Ward 2003). Pateikėjų patirtys rodo, kad judėjimas kultūros darbuotojų bendruomenėse gali būti apibūdinamas kaip skirtingų kartų atstovų skirtingos patirtys, individualus patyrimas. Kitaip tariant, vietos istorija yra stabili, tačiau įvairiai priimama, interpretuojama ir lyginama, tarsi „keliaujama“ per skirtingus laikotarpius:

...aš dar kai atėjau dirbti, tai dirbo dar ta senoji karta, buvo dar tada pats pirmasis direktorius <...> ir pavaduotojas, nu kai atėjau, tai jis buvo darbininkas, irgi toks inteligentas, labai bibliofilas, jis tuo labai domėjosi. Tai buvo dar tie, kurie stovėjo prie ištakų. Dar kažkiek man teko su jais susidurt. Tai tos tradicijos tokios, sakau, atsimenu... Kiek dabar teko ir straipsnį rašyt, mes dviese rašėm tokį tekstą, kad kiekvienas balius neaps[į]eidavo be turbūt Brazdžionio „Laimės namelio“ – tokia daina, jie labai mėgo, gražiai dainuodavo. Labai visi dainingi, labai mėgo dainą, šokį <...> tokių smetoninių inteligentų buvo. Toliau ta pati pateikėja pasakoja apie pokyčius: Yra ir kitų, kas išėję žmonės, bet mes atsimenam ir tu pakartoji galbūt tą žodį, bet irgi, kadangi kolektyvas keičiasi, tai žiūriu, kad jaunimui gal čia nelabai jau... Neuž-

sikabino... Keitėsi nemažai kai kurios pozicijos. Ateina tie, kuriems jau yra nebeįdomu... (VDU ER 2714/72).

Taip pat pateikėjai atskleidė, kad jiems svarbu išsaugoti istoriją, dirbusių žmonių atmintį, užfiksuoti jų darbus, visa tai palikti ateities kartoms:

Bandėm mes čia tokį darbėlį „Kas yra kas mūsų bibliotekoje“ analogiškai „Kas yra kas Lietuvoje“. Yra surinkta medžiaga, galima būtų padaryti tokias trumputes biografijas – apie tuos, kurie ne mažiau kaip trejų metų [dirbę], ne tokie visai praeinantys, nes čia jų daug tokių buvę, tai jau tokių net nerinkom, nesidomėjom, bet kitų, net ėmė bylas mūsų darbuotoja iš Metodinio skyriaus <...> Nu, aš ten taip rinkau iš pasakojimų, atsiminimų, straipsnelių. Nes norėtusi įamžinti būtent ilgamečius ypač ir truputį parašyti apie žmones, apie kuriuos galbūt niekada jokios enciklopedijos nerąšys, bet jie savo darbe tikrai daug yra padarę, pagaliau, sąžiningai, kruopščiai dirbę, kad ir dešimtmetį ar du, ar penketą metų, bet, va, yra palikę tokių visokių ryškių, gražių darbų. Na, šiuo metu tik virtualiu pavidalu, bet yra kažkur tokia medžiaga. Man jis tikrai rūpi, tik jis dar nebaigtas, nors nemažai padaryta, galima būtų patvarkyt, suvienodint, sudėt nuotraukas (VDU ER 2714/7).

Pateikėjams svarbūs ir šventiniai įvykiai, kada galima gyvai išgirsti prisiminimų iš buvusių darbuotojų, sužinoti apie ankstesnį kolektyvo gyvenimą. Ukmergės Vlado Šlaito viešosios bibliotekos darbuotoja prisiminė vieną iš įstaigos jubiliejų, kuriame buvo dalijamasi prisiminimais: *gal septyniasdešimt buvo bibliotekai <...> buvo labai šiltas ir labai jaukus, mielas jubiliejus, nes tiesiog buvo toks neformalus, be pompastikos, be oficialių kalbų, prisiminimais dalinosi visi, juokingais tokiais, nuotaikingais... <...> Tiesiog darbuotojams dėmesio ir prisiminimams apie darbą, apie neformalų darbą, ir apie pirmąjį direktorių, kaip ten priiminėjo į darbą, kaip nepriiminėjo. Dar žinau, kad tada man davė žodį ir aš pasakiau, kad man labai gera klausyt ir net pavydu, nes mes neturim tokių prisiminimų... (VDU ER 2714/12).*

Istoriškumas kultūros darbuotojų bendruomenėse labiausiai atsiskleidžia per individualias kultūros darbuotojų patirtis, susijusias su vietos istorija. Įvykiai, žmonės, su kuriais pateikėjai buvo arba yra bendravę, susiję, patys dalyvavę, įgiję įvairiausių patirčių, jiems yra patys svarbiausi. Surinkta medžiaga kultūros įstaigose yra tarsi suasmeninama per pačių darbuotojų įdėtą darbą – taip ji tampa ne tik įstaigos istorija, bet ir jų pačių asmeninės istorijos dalis.

Vietos konstravimas per santykį su praeities herojais

Nusistovėjusi praktika, kad žymiais mūsų krašto istorijos ir kultūros veikėjų vardais pavadinamos kultūros įstaigos, steigiami memorialiniai muziejai, atminimo kambariai, kultūros įstaigos išsikelia tikslus savo darbais garsinti vienas ar kitas asmenybes. Visi šie profesiniai kultūros darbuotojų interesai turi įtakos jų

požiūriui į juos supančią kultūrinę aplinką, skatina siekti kuo geriau pažinti savo darbą, profesinės veiklos objektą, susipažinti su asmenybių, kurioms jie atstovauja, biografijomis, veikla, gyvenimo būdu. Tam kultūros darbuotojai skiria daug jėgų ir laiko, siekia įsigilinti, suprasti tuos žymius žmones, kurių atminimą saugo jų kultūros įstaiga:

...turi labai mylėti savo darbą, mėgti labai, turi jam labai tikti, patikti. Kaip aš muziejų literatūriniam, tai, be abejo, literatūra turi patikti, turi autorius patikti, ar Salomėja [Nėris – S. A.], ar Maironis, ten, kur dirba žmonės, turi mylėti tą autorių, ir tu su juo susitapatini. Man tai iš viso, mes esam advokatės, nes kai Nėris yra puo-lama, tai turi tikėti ja, turi gyventi ja, ir kai pagalvoji apie jos gyvenimą, tai ten aš žinau daugiau negu savo tėvų gyvenimą [juokiasi]. Galėčiau gal pasakyti viską. Jeigu to nebūtų, jeigu nemyli, netiki ir negyveni tu, tai nėra nuoširdumo. Tada jau žmogus tavim netiki, kuris ateina pas tave. Jeigu tu jam kalbi, pasakoji kažką, o viduj – nei-gi, sakai viena, o galvoji kita, tai tavim netikės niekada ir nesugrįš jįsai“ (VDU ER 2714/30).

Nors gana artimas ryšys su žymiais žmonėmis aptinkamas ir bibliotekose, ir kultūros centruose, labiausiai jis išreikštas muziejų kolektyvuose, kur jaučiamas ypatingas ryšys ir pagarba toms asmenybėms, su kuriomis susijęs muziejus. Pavyzdžiui, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus darbuotojai prisimena nuoširdų bendravimą, gražius ryšius su muziejininke Kazimiera Galauniene ir daro prielaidą, kad užmegzti tvirti ryšiai yra darbuotojų perduodami vieni kitiems, ir taip padaroma įtaka ir dabartinėms tradicijoms (VDU ER 2714/94), arba dar nuo Pauliaus Galaunės laikų išlikę įvairūs pasakojimai, istorijos, kurie dar ir šiandien sklando muziejuje, darbuotojų yra perduodami vieni kitiems (VDU ER 2714/92).

Kultūros įstaigoms svarbios asmenybės iš praeities yra sureikšminamos ne tik tiesioginiame pateikėjų darbe, bet natūraliai yra tarsi įtraukiamos į įvairius vidinius kolektyvų renginius, veiklas, jiems skiriamas atitinkamas dėmesys. Pavyzdžiui, minėdami Knygnešio dieną, Anykščių rajono savivaldybės Liudvikos ir Stanislovo Didžiulių viešosios bibliotekos darbuotojai turi tradiciją gaminti patiekalus pagal kraštietės, visuomenės veikėjos, kurios vardu pavadinta viešo-ji biblioteka, Liudvikos Didžiulienės, receptus (VDU ER 2714/57), Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės kolektyvas po Nacionalinės bibliotekų savaitės renginių visuomenei šventinius renginius užbaigia kolektyvo viešnage bibliotekai priklausančioje paskutinio Lietuvos tarpukario užsienio reikalų ministro Juozo Urbšio tėviškės sodyboje, lankosi netoli esančioje vietovėje, kur gyveno Juozas Tumas-Vaižgantas (VDU ER 2714/26), Ukmergės Vlado Šlaito viešosios bibliotekos kolektyvas yra keliaavęs į poeto Vlado Šlaito gimtąsias vietas Rusijoje, lankydavo poeto artimųjų kapus. Su įstaigų vardais susiję veikėjai įvai-

riomis formomis integruojami į neformalias bendradarbių šventes: pavyzdžiui, vienos iš asmeninių Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos darbuotojos šventės metu buvo surežisuotos „vestuvės“ su pačiu Adomu Mickevičiumi (VDU ER 2714/23). Vilniaus universiteto bibliotekos darbuotojai turi tradiciją kasmet tvarkyti keletą buvusių universiteto bendruomenės žmonių kapus. Kultūros darbuotojai ir patys vertina savo aplinkos asmenybių įtaką jų vidinėms tradicijoms, jų pačių tapatybei:

Na, kaip minėjau, tas teatrališkumas, iš kitos pusės, mums būdingas, kažką teatrališko padaryti <...> Aš manau, su kūrybiškumu [tai susiję], su tuo, kad mūsų kai kuriuose padaliniuose yra pagerbtos būtent meno, teatro asmenybės. Taip jeigu paminėti, Galaunių namuose – Adelė Galaunienė, operos solistė, Truikio namuose – Marijona Rakauskaitė, irgi operos solistė. Galbūt iš to išplaukia, nes turim daug archyvinės medžiagos, daug nuotraukų iš to laikmečio, yra į ką pasižiūrėti. Juo labiau kad tarp eksponatų yra ir jų suknelės, su kuriomis teatruose vaidindavo, atlikdavo tam tikras roles... <...> kai kurios parodos būdavo teatralizuotos, kur jau patys dalyvaudavom kaip darbuotojai persirengę, pavyzdžiui, Art Deco paroda, tai buvom persirengusios tom moterim Art Deco stiliaus drabužiais. Mūsų tarpe... Nu kaip, muziejininkystės tokios specialybės ilgą laiką tarpą nebuvo, šitą specialybę įgijusi buvo tik Kazimiera Galaunienė, o visi kiti mes tapom muziejininkais, bet atėjom iš įvairių sričių: turim dailininkų, turim menotyrininkų nemažai, vieną kitą etnologą, vieną kitą istoriką, bet susirinkę iš visur ir tapę muziejininkais. Tai kadangi toks mišrus, įvairus kolektyvas, tai to kūrybiškumo turbūt dėl to ir yra daug. Nes dailininkai, jie paprastai vis kažką padeda pasirošti įdomiau (VDU ER 2714/94).

Šiame pateiktose pasakojime išryškinamas ne tik individualus, bet ir savojo kolektyvo išskirtinumas. Kaip teigia A. Cohenas, paprastai nuo to, kaip žmonės išreiškia bei patiria savo skirtumus nuo kitų, atskleidžia ir prisirišimą prie tam tikros vietovės (Cohen 1982, 2). Šiuo atveju konkreti vieta (muziejus) turi įtakos kultūros darbuotojų kūrybiškumui, ir atvirkščiai, tos vietos žmonės lemia vietos išskirtinumą, ją įkūnija.

Išvados

Namų jausmas labiausiai atsiskleidžia per kiekvieno pateikėjo individualias patirtis, susijusias su santykiais kolektyve. *Namai* ryškiausiai konstruojami per prisirišimą prie savo dabartinių ir buvusių kolegų, vadovų, apibrėžiami per teigiamai susiklosčiusius tarpusavio santykius. Neatskiriama *namų* sampratos dalis yra nostalgiški prisiminimai, kurie rodo, jog „namai“ dažniausiai patiriami ne čia ir dabar, o praeityje. Vis dėlto ta praeitis yra labai svarbi bei aktuali ir šiandien, nes per praeities patirtis pateikėjai išgyvena dabartį. Nors tai, kad vieta

kuriama per socialinius santykius, yra išties svarbu, nereikėtų nuvertinti ir laiko svarbos. Tiek patys pateikėjų tarpusavio ryšiai, tiek jų stiprumas ir intensyvumas neatsiejama nuo laiko aspekto – ilgi buvimo kartu dešimtmečiai lemia kultūros darbuotojų prisirišimą tiek prie vietos, kurioje jaučiasi saugiai ir gerai, tiek vieni prie kitų.

Jungiami vietos istorijos, žmonių, išgyvenimų, kultūrinių ypatybių, kultūros darbuotojai nuolat atkuria vietos praeitį per įstaigų šventes, atminimo įamžinimo veiklas, buvusių ir esamų bendruomenės narių ryšių palaikymą. Tokie atkartojami ritualai aktualizuoja praeitį, įprasmina istoriją ir suvienija bendruomenės narius. Pateikėjai labiausiai sureiškina ne tik tuos istorijos fragmentus, kurių dalimi buvo jie patys, bet ir tuos, kurie jiems patiems atrodo svarbūs, perduoti autoritetingų žmonių, atitinkantys jų vertybines nuostatas.

Kultūros įstaigų praeities herojai – svarbūs ne tik kaip vietos istorijai ir kultūrai atstovaujančios asmenybės, bet ir kaip darantys subjektyvią įtaką kultūros darbuotojų profesinei tapatybei bei vidinėms tradicijoms. Per šių žmonių idėjas, gyvenamąsias vietas, perduotą patirtį šios asmenybės yra svarbios pateikėjams: į juos žiūrima ir rimtai, ir su humoru, tiek sureiškminant, tiek priimant kaip įprastos nusistovėjusios tvarkos dalį, tačiau jie nuolat yra bendruomenės narių gyvenime.

Literatūra

- Altman, Low 1992 – Irwin Altman, Setha M. Low (eds.). *Place Attachment*. New York and London: Plenum Press.
- Astikienė 2018 – Sigita Astikienė. „Čia ne darbas, o svajonė...“: bibliotekinių gyvenimo pasakojimų ypatumai. *Res humanitariae*, 23, 183–199.
- Astikienė 2020 – Sigita Astikienė. Ukmergės krašto kultūros darbuotojų veikla: susibūrimai ir šventės. *Res humanitariae*, 27, 240–257.
- Augé 1995 – Marc Augé. *Non-Places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. London: Verso.
- Augé 2000 – Marc Augé. Airports (p. 8–9). In *City A–Z*. London: Routledge.
- Brunninge 2009 – Olof Brunninge. Using history in organizations: How managers make purposeful reference to history in strategy processes. *Journal of Organizational Change Management*, 22 (1), 8–26.
- Bučaitė-Vilkė, Rosinaitė 2010 – Jurga Bučaitė-Vilkė, Vykinta Rosinaitė. Tarpasmeninių ryšių tinklo formavimasis ir jo reikšmė emigracijoje. *Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas*, 1 (2), 29–46.
- Casey 1993 – Edward Casey. *Getting Buck into Place*. Bloomington: Indiana University Press.
- Creswell 2004 – Tim Creswell. *Place: a short introduction*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Cuba, Hummon 1993 – Lee Cuba, David M. Hummon. A place to call home: Identification with dwelling, community and region. *Sociological Quarterly*, 34, 111–131.
- Devine-Wright, Lyons 1997 – Patrick Devine-Wright, Evanthia Lyons. Remembering pasts and representing places: The construction of national identities in Ireland. *Journal of Environmental Psychology*, 17, 33–45.

- Easthope 2004 – Hazel Easthope. A place called home. *Housing, Theory and Society*, 21 (3), 128–138.
- Easthope 2009 – Hazel Easthope. Fixed identities in a mobile world? The relationship between mobility, place and identity. *Identities: Global studies in culture and power*, 16, 61–82.
- Gieryn 2000 – Thomas F. Gieryn. A space for place in sociology. *Annual Review of Sociology*, 26, 463–496.
- Hay 1998 – Robert Hay. A rooted sense of place in cross-cultural perspective. *Canadian Geographer*, 42, 245–266.
- Hay 1998 – Robert Hay. Sense of place in developmental context. *Journal of Environmental Psychology*, 18, 5–29.
- Hayden 1997 – Dolores Hayden. *The power of place. Urban landscapes as public history*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Heller 1995 – Agnes Heller. Where are we at home? *Thesis Eleven*, 41, 1–18.
- Madison 2006 – Greg Madison. Existential Migration. *Existential Analysis*, 17 (2), 238–260.
- Massey 1991 – Doreen Massey. A global sense of place. *Marxism Today*, 38, 24–29.
- Minh-Ha – 1994. Trinh Minh-Ha. Other than Myself, My Other Self (p. 9–26). In *Travellers' Tales. Narratives of Home and Displacement*. London: Routledge.
- Nowicka 2007 – Magdalena Nowicka. Mobile Locations. Construction of Home in the Group of Transnational Professionals. *Global Networks*, 7 (1), 69–86.
- Pannebaker, Banasik 1997 – James W. Pannebaker, Becky L. Banasik. On the creation and maintenance of collective memories: History as social psychology (p. 3–19). In *Collective memory of political events*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Rapport, Dawson 1998 – Nigel Rapport, Andrew Dawson. *Migrants of Identity – perceptions of „Home“ in a World of Movement*. New York: Routledge.
- Relph 1976 – Edward Relph. *Place and Placelessness*. London: Pion.
- Savoniakaitė 2007 – Vida Savoniakaitė. Įvadas. Tapatybė erdvėje ir laike: kintantys regionai. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 7 (16), 19–37.
- Thomas, Cross 2007 – David F. Thomas, Jennifer E. Cross. Organizations as Place Builders. *Journal of Behavioral & Applied Management*, 9 (1), 33–61.
- Tuan 1977 – Yi-Fu Tuan. *Space and place: The perspective of experience*. Minnesota: The University of Minnesota Press.
- Ward 2003 – Sally Ward. On Shifting Ground: Changing Formulations of Place in Anthropology. *The Australian Journal of Anthropology*, 14 (1), 80–96.
- Williams 1989 – Raymond Williams. *Resources of Hope: Culture, democracy, socialism*. New York: Verso Publishers.

Sigita Astikienė

‘SO MANY YEARS LIVED, LIVED TOGETHER ... ’ THE PLACE AND ITS PEOPLE IN COMMUNITIES OF CULTURAL WORKERS

Summary

In a postmodern world where the main motifs of modern culture are urgency, mobility and globalisation, people are reluctant to be attached to places and other people. This encourages a closer look at communities that are closely related to a place, which construct distinct, relatively closed spaces, and which build

longstanding relationships between its members based on tradition. The cultural institutions selected for this study are such communities: libraries, museums and cultural centres. The article aims to show how cultural workers construct a place both through general historical moments in community life and through individual experiences. The relevance of the study is based on the practical benefits of better understanding the attitudes of members of the professional community towards their workplace and their colleagues, to assess the strength of the relationship between the place and the individual in cultural institutions. Material was collected between 2018 and 2020 using the field research method. Conversations, questionnaires, semi-structured and in-depth interviews, and participatory observation were the methods used. A total of 190 cultural workers from 60 different Lithuanian libraries, museums and cultural centres were interviewed.

The study found that a sense of *home* is best revealed through each respondent's individual experience in relation to their co-workers. *Home* is most clearly constructed through an attachment to current and former colleagues and managers, and defined by a positive relationship. An integral part of the concept of *home* is nostalgic memories, which show that *home* is usually experienced not in the 'here and now' but in the past. Still, the past is very important and relevant today, as respondents understand the present through the lens of past experience. The connection between the respondents and its strength and intensity is inseparable from the aspect of time. Decades of being together determine the attachment of cultural workers both to a place where they feel safe and well, and to each other.

Connected by local history, people, experiences and cultural features, cultural workers constantly recreate the local past through institutional festivities, commemorative activities, and communication between past and present community members. These repetitive rituals actualise the past, make history meaningful, and unite members of the community. The respondents put the greatest emphasis not only on the aspects of history of which they themselves were a part, but also on those which seem important to them, which were conveyed by an authoritative figure, and which conform with their values.

The past heroes of cultural institutions are not only important personalities who remember the local history and culture, they are also those who have a personal influence on the professional identity and internal traditions of cultural workers. Through their ideas, place of residence and experiences conveyed by these people, these personalities are important to the respondents. They are viewed both seriously and with humour, both highlighted and as a part of the usual established order, but they are constantly in the lives of members of the community.